

Explaining the Gaza Crisis Based on Brecher's Crisis Management Model

Mehrdad Salehi Yeganeh¹  | Mahyar Mahdizadeh² | Mehdi Ahmadi³

Received Date: 2025/04/11

Revise Date: 2025/06/29

Accept Date: 2025/09/07

Cite: Salehi Yeganeh, M., Mahdizadeh, M. & Ahmadi, M. (2026). Explaining the Gaza Crisis Based on Brecher's Crisis Management Model. *Crisis Studies of the Islamic World*, 13(2), 280-307.

DOI: 10.22034/csiw.2026.734801

Extended Abstract

This study analyzes the Gaza crisis through Michael Brecher's Crisis Management Model, focusing on its evolution across four main stages: onset, escalation, de-escalation, and impact. The central question explores the factors influencing the development of the crisis. Using the process-tracing method, the study aims to identify and explain these dynamics. Findings show that in the onset stage, Israeli policies—such as illegal settlements, economic blockade, and disregard for international resolutions—created conditions for growing tension. The escalation phase began with Hamas's large-scale attack on October 7 and was met with a strong Israeli military response, expanding to regional clashes with Hezbollah and Iran. The de-escalation stage involved diplomatic efforts and ceasefires among key actors, including agreements between Hezbollah and Israel, and between Hamas and Israel, which helped contain the crisis. Finally, the impact stage reflects strategic shifts in the region, weakening of the resistance axis, failure of Israeli deterrence, and possible redefinition of security policies by major players, including the Islamic Republic of Iran. Data were collected from written sources such as books, articles, documents, and online materials.

Keywords: Gaza Crisis, Hamas, Hezbollah, Islamic Republic of Iran, Israel, Michael Brecher

¹. PhD student in International Relations, Kharazmi University. (Corresponding author). mehrdadsalehi74@ut.ac.ir

². PhD in International Relations, University of Tehran. mahyar.mehdizadeh@ut.ac.ir

³. PhD student in International Relations, Kharazmi University.
mehdiahmadi0842@yahoo.com



Introduction

The Gaza crisis is one of the most complex and prolonged geopolitical challenges in the Middle East. Its roots can be traced to the political and territorial developments of the twentieth century. Over the past decades, the crisis has evolved from a localized conflict between Palestinians and Israel into a broader security and political challenge with regional and international dimensions. The lack of progress in peace negotiations, the continuation of Israeli settlement policies, the prolonged blockade of Gaza, and the failure to effectively implement international resolutions have contributed to the persistence and escalation of tensions. Against this background, the Hamas attack on Israel on October 7, 2023, and Israel's subsequent large-scale military response transformed the existing tensions into an extensive and multifaceted crisis.

The October 7 attack and the subsequent war significantly altered the security and political equations of the Middle East. The conflict extended beyond the Gaza Strip and affected the broader regional security environment through the involvement of Hezbollah in Lebanon, the Houthis in Yemen, and the direct military confrontation between Iran and Israel. Consequently, the Gaza crisis became a multidimensional crisis involving local, regional, and international actors. Given the complexity and continuing significance of these developments, this study seeks to explain the evolution of the Gaza crisis through Michael Brecher's crisis management model.

Accordingly, the main research question is: What factors have influenced the evolution of the Gaza crisis? The study argues that the trajectory of the Gaza crisis has been shaped primarily by three factors: Israel's aggressive policies, the military responses of the Axis of Resistance, and diplomatic mediation by regional and international actors. These factors influenced the crisis at different stages and contributed to its transformation from an initial period of tension into a full-scale crisis, followed by a relative reduction in tensions and significant strategic consequences for the regional order.

1. Research Method and Theoretical Framework

To analyze the evolution of the Gaza crisis within this theoretical framework, this study employs process tracing as its research method. Process tracing enables the researcher to reconstruct the sequence of events and identify the causal mechanisms linking different developments over time. The method is used to examine how structural conditions, political decisions, military actions, and diplomatic initiatives contributed to the movement of the Gaza crisis through the four stages identified by Brecher. Data were collected through documentary and library research, including books, academic articles, international documents, institutional reports, and relevant Internet-based sources.

The theoretical framework is based on Michael Brecher's Crisis Management Model. Brecher developed a comprehensive framework for

analyzing international crises by combining theoretical and empirical approaches and examining crises across different temporal, spatial, and analytical levels. His model conceptualizes the evolution of a crisis through four interconnected stages: onset, escalation, de-escalation, and impact.

The onset stage refers to the emergence of an increasing perception of threat to a valued interest, accompanied by growing psychological stress among decision-makers. The escalation stage occurs when the perceived threat, time pressure, and probability of war intensify, transforming a relatively limited crisis into a more severe and potentially violent confrontation. The de-escalation stage begins when one or more actors perceive a decline in the threat to their valued interests, time pressure, and probability of war. Finally, the impact stage concerns the consequences that remain after the crisis has been contained or terminated. According to Brecher, the consequences of a crisis depend partly on how the crisis ends and on the degree to which the actors involved are satisfied with the outcome.

2. Discussion

The analysis indicates that the onset stage of the Gaza crisis was rooted in a long-term accumulation of political, territorial, economic, and security-related tensions. Israeli settlement policies in the West Bank, the prolonged blockade of Gaza since 2007, the limited implementation of international resolutions, repeated military confrontations, and the lack of meaningful progress in the Israeli-Palestinian peace process contributed to the formation of an increasingly fragile environment. In addition, regional developments such as the Abraham Accords and the proposed India–Middle East–Europe Economic Corridor (IMEC) were perceived by Hamas as developments that could marginalize the Palestinian issue and strengthen Israel's regional position. These factors contributed to the accumulation of grievances and the intensification of threat perceptions before October 7, 2023.

The escalation stage began with Hamas's large-scale attack on Israel on October 7, 2023, followed by Israel's extensive military campaign in Gaza. The conflict rapidly developed into a highly destructive confrontation involving large-scale military operations, extensive displacement, and severe humanitarian consequences. The crisis subsequently expanded beyond Gaza. Hezbollah became involved in hostilities along Israel's northern border, while the Houthis attacked shipping linked to Israel in the Red Sea and launched attacks toward Israeli targets. The United States and the United Kingdom responded militarily against Houthi positions in Yemen. The crisis further escalated through direct confrontations between Iran and Israel, particularly following Israel's attack on the Iranian consulate in Damascus in April 2024 and Iran's subsequent missile and drone attacks against Israel. The assassination of Hamas political leader Ismail Haniyeh in Tehran, Israel's attacks against Hezbollah leadership in Lebanon, and Iran's subsequent missile

attack in October 2024 further increased the prospect of a broader regional war.

The de-escalation stage emerged as the costs of continued confrontation increased and diplomatic efforts became more prominent. According to Brecher's model, a crisis begins to decline when perceptions of threat, time pressure, and the probability of war decrease. In the Gaza crisis, mediation by the United States, Egypt, and Qatar, together with negotiations between the parties, contributed to reducing the intensity of the confrontation. The ceasefire agreement between Israel and Hezbollah, supported by the United States and France and linked to UN Security Council Resolution 1701, represented an important step toward limiting the regional expansion of the conflict. Similarly, negotiations between Hamas and Israel concerning the exchange of hostages and prisoners demonstrated a shift, at least temporarily, from military confrontation toward political bargaining. Nevertheless, the persistence of disagreements over issues such as the blockade of Gaza, the administration of Gaza, and the broader political future of the Palestinians indicates that de-escalation remains fragile.

The impact stage demonstrates that the Gaza crisis has generated significant strategic consequences for the regional security order. The weakening of Hamas's leadership and military capabilities, the losses suffered by Hezbollah, and the disruption of regional networks associated with the Axis of Resistance have altered the strategic calculations of regional actors. The crisis has also challenged previously held assumptions concerning Israel's ability to conduct prolonged multi-front warfare and the effectiveness of deterrence mechanisms among the principal actors. Israel's intelligence and security failures on October 7, as well as the direct Iranian-Israeli military confrontation, exposed vulnerabilities in the deterrence structures of both sides.

The crisis has also affected Iran's regional strategic position. The weakening of the Axis of Resistance and the loss of Syria as an important logistical link in Iran's regional network have the potential to reduce Tehran's regional influence. At the same time, challenges to Iran's deterrence capabilities may encourage a reassessment of its security and deterrence strategies. In addition, the future of the Abraham Accords and the IMEC project may influence the regional balance of power and Iran's geopolitical and economic position. These developments indicate that the impact of the Gaza crisis extends beyond the immediate battlefield and may contribute to a broader restructuring of regional security and geopolitical relations.

3. Conclusion and Suggestions

The findings demonstrate that the Gaza crisis can be analyzed as a four-stage process in accordance with Michael Brecher's crisis management model. During the onset stage, Israeli settlement policies, the blockade of Gaza, the ineffective implementation of international resolutions, and the failure of the

peace process contributed to the accumulation of tensions and the formation of an increasingly fragile security environment. The escalation stage began with the October 7, 2023, attack and Israel's subsequent military response, transforming the crisis into a large-scale confrontation that extended to Hezbollah, the Houthis, and direct Iran-Israel hostilities. The de-escalation stage emerged through diplomatic mediation, negotiations, and ceasefire arrangements, which reduced the intensity of the conflict but did not resolve its underlying political causes.

The impact stage, which remains incompletely developed, has already produced significant strategic consequences. These include extensive human and infrastructural losses, regional instability, changes in the balance of power, the weakening of elements of the Axis of Resistance, and challenges to the deterrence capabilities of the principal actors. The crisis has also contributed to changes in the strategic perceptions of regional actors and may encourage the reassessment of security doctrines, particularly in Iran.

From the perspective of Brecher's model, the manner in which the crisis ends are crucial for determining its long-term consequences. A formal and mutually accepted agreement is more likely to produce stability, whereas unilateral termination or an inconclusive settlement may leave the underlying sources of conflict unresolved and create conditions for renewed escalation. Therefore, the future stability of Gaza and the wider region depend not only on maintaining ceasefires but also on addressing fundamental issues such as the political status of Palestine, the future governance and reconstruction of Gaza, the status of displaced Palestinians, and the broader Israeli-Palestinian conflict. If diplomatic negotiations lead to a comprehensive and sustainable political settlement, the likelihood of renewed violence may decrease. Conversely, if ceasefire arrangements remain temporary and fail to address the structural causes of the conflict, the possibility of renewed crisis will remain high.



تبیین بحران غزه بر اساس مدل مدیریت بحران برچر

مهرداد صالحی یگانه^۱ | مهیار مهدی زاده^۲ | مهدی احمدی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۴/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۶

استناد: صالحی یگانه، مهرداد؛ مهدی زاده، مهیار و احمدی، مهدی. (۱۴۰۵). تبیین بحران غزه بر اساس مدل مدیریت بحران برچر. *بحران پژوهی جهان*

اسلام، ۱۳ (۲)، ۳۰۷-۲۸۰.

DOI: 10.22034/csiw.2026.734801

چکیده

این پژوهش، بحران غزه را براساس مدل مدیریت بحران مایکل برچر مورد بررسی قرار داده و روند تحول آن را در چهار مرحله اصلی شامل پیدایش، تصاعد، کاهش و تأثیر تحلیل کرده است. پرسش اصلی پژوهش این است که چه عواملی در سیر تحول بحران غزه نقش داشته‌اند؟ برای پاسخ به این پرسش از روش ردیابی فرآیند استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که در مرحله پیدایش، سیاست‌های اسرائیل ازجمله شهرک‌سازی غیرقانونی، محاصره اقتصادی و عدم اجرای قطعنامه‌های بین‌المللی، زمینه‌های تنش را فراهم کردند. مرحله تصاعد با حمله گسترده حماس در ۷ اکتبر و واکنش نظامی شدید اسرائیل آغاز شد که دامنه آن به درگیری‌های منطقه‌ای با حزب‌الله و ایران گسترش یافت. در مرحله کاهش، مذاکرات دیپلماتیک و توافق‌های آتش‌بس میان بازیگران کلیدی، ازجمله توافق حزب‌الله و اسرائیل و آتش‌بس میان حماس و اسرائیل، نقش مهمی در مهار بحران ایفا کردند. در نهایت، مرحله تأثیر نشان دهنده تغییرات استراتژیک در معادلات منطقه‌ای، تضعیف محور مقاومت، شکست بازدارندگی اسرائیل و امکان بازتعریف سیاست‌های امنیتی بازیگران اصلی ازجمله جمهوری اسلامی ایران است. برای گردآوری اطلاعات نیز از منابع مکتوب، اعم از کتاب‌ها، مقالات، اسناد و داده‌های اینترنتی، استفاده شده است.

واژگان کلیدی: اسرائیل، بحران غزه، جمهوری اسلامی ایران، حزب‌الله، حماس، مایکل برچر

^۱ دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه خوارزمی. (نویسنده مسئول). mehrdadsalehi74@ut.ac.ir

^۲ دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران. mahyar.mehdizadeh@ut.ac.ir

^۳ دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی. mehdiahmadi0842@yahoo.com



مقدمه

بحران غزه یکی از پیچیده‌ترین و طولانی‌ترین چالش‌های ژئوپلیتیکی در خاورمیانه محسوب می‌شود که ریشه‌های آن به تحولات قرن بیستم بازمی‌گردد. در طول دهه‌های گذشته، این بحران نه تنها به عنوان یک منازعه محلی میان فلسطینیان و اسرائیل مطرح بوده است، بلکه به عنوان یک چالش امنیتی و سیاسی با ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی نیز مورد توجه قرار گرفته است. مسئله فلسطین که پس از اعلامیه بالفور^۱ آغاز شد، تاکنون به جنگ‌ها و درگیری‌های متعددی منجر شده است. چهار جنگ میان اعراب و اسرائیل در سال‌های ۱۹۴۸، ۱۹۵۶، ۱۹۶۷ و ۱۹۷۳ از پیامدهای این بحران بوده‌اند. در کنار این جنگ‌ها، توافق‌های متعددی همچون پیمان کمپ دیوید^۲، پیمان اسلو^۳ و پیمان ابراهیم^۴ نیز شکل گرفته‌اند، اما هیچ‌یک از این توافقات نام‌ها و طرح‌های صلح نتوانسته‌اند بحران فلسطین را به‌طور مؤثر مدیریت کنند.

منازعه غزه، تجلی شکاف عمیق میان فلسطینیان و اسرائیلی‌ها بر سر مسائل کلیدی مانند تشکیل کشور فلسطین، وضعیت آوارگان فلسطینی و کنترل بیت‌المقدس است. علاوه بر این، عوامل دیگری نیز در پیچیدگی منازعه غزه نقش دارند. محاصره ۱۵ ساله که از سال ۲۰۰۷ آغاز شد، دسترسی فلسطینیان به غذا، دارو، آب سالم و دیگر نیازهای اولیه را به شدت محدود کرده است. دفتر حقوق بشر سازمان ملل در گزارش‌های خود تأکید کرده است که این محدودیت‌ها نه تنها معیشت مردم را فلج کرده، بلکه موجب افزایش فقر، بیکاری، سوء تغذیه و بحران انسانی در غزه شده است (Human Rights Watch, 2022). عدم پیشرفت در مذاکرات صلح بین اسرائیل و فلسطینیان نیز امید به حل مسالمت‌آمیز منازعات را کاهش داده است. در نتیجه، در ۷ اکتبر ۲۰۲۳، نیروهای مقاومت حماس عملیات «طوفان الاقصی» را علیه اسرائیل آغاز کردند (احمدیان و فلاحی، ۱۴۰۳: ۱۳۴) (Ahmadian & Fallahi, 2024: 134). حمله ۷ اکتبر و پاسخ نظامی گسترده اسرائیل، بحران را وارد مرحله‌ای تازه کرد و شدت درگیری‌ها به سطحی بی‌سابقه رسید. بلافاصله پس از ۷ اکتبر، اسرائیل حملات هوایی گسترده و عملیات زمینی ویرانگری را در داخل غزه آغاز کرد که بیش از ۶۱ هزار نفر از مردم غزه کشته و بیش از ۱۱۱ هزار نفر نیز مجروح شده‌اند. همچنین، در نتیجه این جنگ بیش از ۲ میلیون نفر در شرایط وخیم و فاقد خدمات اولیه آواره شده‌اند. کل جمعیت غزه اکنون به کمک‌های بشردوستانه وابسته هستند (Al Jazeera, 2025).

عملیات طوفان الاقصی به دلیل ابعاد گسترده خود، تمامی معادلات امنیتی و سیاسی منطقه را

¹. Balfour Declaration

². Camp David Accords

³. Oslo Accords

⁴. Abraham Accords

دگرگون ساخت. این عملیات نه تنها چالش‌های امنیتی اسرائیل را افزایش داد، بلکه تأثیرات قابل توجهی بر ساختارهای امنیتی و سیاست‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بر جای گذاشت (مقومی، ۱۴۰۳: ۱۰) (Maghoumi, 2024: 10). با توجه به اهمیت تحولات جاری در غزه و پیامدهای فراگیر آن، این پژوهش بر آن است تا سیر تحول بحران غزه را در چهار مرحله پیدایش، تصاعد، کاهش و تأثیر مورد بررسی قرار دهد. بر این اساس، پرسش اصلی تحقیق چنین مطرح می‌شود: چه عواملی در سیر تحول بحران غزه نقش داشته‌اند؟ در پاسخ به این پرسش، فرضیه پژوهش بر این است که سیر تحول بحران غزه تحت تأثیر سه عامل کلیدی، یعنی سیاست‌های تهاجمی اسرائیل، واکنش‌های نظامی محور مقاومت و میانجی‌گری‌های دیپلماتیک بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی قرار دارد که پیامدهای آن در مرحله تأثیر شامل تغییرات استراتژیک در معادلات منطقه‌ای، تضعیف محور مقاومت و بازتعریف سیاست‌های امنیتی بازیگران اصلی، از جمله جمهوری اسلامی ایران، بروز یافته است.

۱- پیشینه پژوهش

فیلد^۱ (Field, 2023) در مقاله خود با عنوان «قانون بین‌المللی محاصره و گرسنگی: مورد غزه پس از ۷ اکتبر ۲۰۲۳»، وضعیت محاصره شدید غزه توسط اسرائیل را از منظر حقوق بین‌الملل بشردوستانه (IHL) بررسی و تحلیل می‌کند. نویسنده استدلال می‌کند که محدودیت‌های شدید بر غذا، آب و سوخت به بحران انسانی گسترده‌ای منجر شده است. مقاله نشان می‌دهد که براساس قوانین بین‌المللی، اسرائیل موظف به اجازه ورود کمک‌های بشردوستانه کافی است، اما این تعهدات را رعایت نکرده است. نویسنده نتیجه می‌گیرد که سیاست‌های اسرائیل در این زمینه ناقض اصول بنیادین حقوق بین‌الملل است.

ابوحسب الله^۲ (AbuHasballah, 2024) نیز با رویکردی حقوقی، در مقاله‌ای با عنوان «عملیات فلسطین در ۱۷ اکتبر؛ بین مشروعیت بین‌المللی و جرم‌انگاری» به بررسی مشروعیت عملیات مقاومت فلسطین در ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ براساس قوانین بین‌المللی می‌پردازد. نویسنده با تحلیل تحولات تاریخی درگیری فلسطین و اسرائیل، نتیجه می‌گیرد که حماس مطابق با حق دفاع مشروع و حق تعیین سرنوشت عمل کرده است. وی از شورای امنیت می‌خواهد که از مقاومت فلسطین حمایت و اسرائیل را به اجرای قطعنامه‌های بین‌المللی وادار کند.

همچنین، وردخا^۳ (Verdeja, 2025) با اتخاذ رویکردی حقوقی، در مقاله‌ای با عنوان «نسل‌کشی غزه در پنج بحران»، پنج بحران مرتبط با جنگ غزه و تأثیر آن بر نظم جهانی و حقوق بشر را بررسی

1. Field

2. AbuHasballah

3. Verdeja

می‌کند. وی استدلال می‌کند که حمله ۷ اکتبر ۲۰۲۳ و جنگ پس از آن، محدودیت‌های حقوق بین‌الملل و ناتوانی آن در جلوگیری از نسل‌کشی را آشکار کرده است.

احمد و مختار (Ahmed & Mukhtar, 2024) در مطالعه خود با عنوان «تشدید بحران غزه: مبارزات بشردوستانه و واکنش بین‌المللی پس از ۷ اکتبر ۲۰۲۳»، بحران‌های بشردوستانه در غزه پس از حمله ۷ اکتبر ۲۰۲۳ را بررسی کرده و به ابعاد انسانی درگیری می‌پردازند. نویسندگان بیش از همه بر تأثیر مستقیم جنگ بر غیرنظامیان تأکید کرده و راه‌حل‌های ممکن برای حل تعارض میان ملت‌ها، مانند راه‌حل‌های دو دولتی و یک‌دولتی و ایده‌های جایگزینی مانند شهرهای صلح مشترک، ارائه می‌دهند. مقاله نشان می‌دهد که ادامه درگیری‌ها، بدون رویکردی مبتنی بر گفت‌وگو و همزیستی مسالمت‌آمیز، تنها به تداوم ویرانی خواهد انجامید. نویسندگان بر ضرورت پایان دادن به خشونت و تمرکز بر سازش سیاسی تأکید دارند.

مقاله «وزن تاریخ پس از ۷ اکتبر و جنگ غزه: شکل دادن به آینده‌ای جدید» به قلم استراسون^۱ (Strawson, 2024) به تأثیر تاریخ بر سیاست‌های کنونی اسرائیل و فلسطین می‌پردازد و نقش حافظه جمعی را در شکل‌دهی به درگیری‌ها بررسی می‌کند. استراسون معتقد است که ابهام در توافقات اسلو موجب شکست روند صلح شد. همچنین در سطح بین‌المللی، شکاف‌های سیاسی و بحران‌هایی مانند جنگ روسیه و اوکراین، تلاش‌های دیپلماتیک برای حل بحران غزه را دشوارتر کرده است. نویسنده تأکید دارد که جامعه بین‌المللی باید فراتر از یک آتش‌بس ساده عمل کرده و به راه‌حلی پایدار برای تعیین سرنوشت فلسطینیان دست یابد.

مقداد و بوهیجی^۲ (Migdad & Buheji, 2024) پژوهشگران دیگری هستند که در مطالعه خود با عنوان «تحقق ظرفیت جبهه داخلی؛ مورد غزه ۲۰۲۴»، به بررسی تأثیر اقدامات اسرائیل بر چشم‌انداز جبهه داخلی غزه پس از حوادث ۷ اکتبر ۲۰۲۳ می‌پردازند. نویسندگان تجزیه و تحلیل مفصلی از شرایط اجتماعی-اقتصادی غزه پیش از ۷ اکتبر ۲۰۲۳ ارائه می‌کنند و بر وضعیت وخیم فقر و ناامنی غذایی که با یک «محاصره ۱۸ ساله» تشدید شده است، تأکید دارند.

مصلی‌نژاد (۱۴۰۳) (Mosalinejad, 2024) در مقاله‌ای با عنوان «بحران‌های منطقه‌ای، جنگ غزه و آینده سیاسی جهان اسلام» به بررسی ابعاد ژئوپلیتیکی و امنیتی جنگ غزه و تأثیر آن بر معادلات قدرت در منطقه می‌پردازد. وی استدلال می‌کند که جنگ غزه، علاوه بر تغییرات در ساختارهای امنیتی و هویتی خاورمیانه، موجب افزایش رقابت‌های ژئوپلیتیکی میان بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای شده است. مقاله تأکید دارد که این بحران باعث ظهور ائتلاف‌های جدید و بازتعریف

^۱. Strawson

^۲. Migdad & Buheji

موازنه قوا در منطقه شده و نقش بازیگران نیابتی و سیاست‌های قدرت‌های جهانی، از جمله ایالات متحده و اسرائیل را برجسته‌تر کرده است. نویسنده در نهایت نتیجه می‌گیرد که حل بحران غزه نیازمند بازنگری در سیاست‌های امنیتی جهان اسلام و ایجاد یک استراتژی هماهنگ برای مقابله با تهدیدات امنیتی و ژئوپلیتیکی است.

برخلاف پژوهش‌های پیشین که به ابعاد ژئوپلیتیکی (استراسون، مصلی‌نژاد) یا حقوقی و بشردوستانه (فیلد، بلال علی، وردخا و احمد) پرداخته‌اند، مقاله حاضر مراحل چهارگانه بحران شامل پیدایش، گسترش، کاهش و تأثیر را با استفاده از مدل مدیریت بحران برچر مورد واکاوی قرار می‌دهد. همچنین، این پژوهش بر نقش آتش‌بس، مذاکرات دیپلماتیک و تأثیر درگیری‌های منطقه‌ای تأکید ویژه‌ای دارد.

۲- چارچوب نظری: مدیریت بحران مایکل برچر

نظریه مدیریت بحران مایکل برچر^۱، به دلیل تلفیق داده‌های انتزاعی و تجربی و توجه به ابعاد و سطوح مختلف، یکی از جامع‌ترین نظریه‌هایی است که طی چند دهه اخیر در زمینه مطالعات و تبیین علمی بحران‌های بین‌المللی ارائه شده است. برچر در کتاب دو جلدی «بحران در سیاست جهان؛ ظهور و سقوط بحران‌ها» با تلفیق دو شیوه استقرایی و قیاسی، کوشش کرد به برخی از پرسش‌ها در این حوزه پاسخ دهد. وی به منظور دستیابی به پاسخی قانع‌کننده برای پرسش‌های بنیادین در باب بحران با اعتقاد به رهیافت پلورالیستی^۲ در مطالعه و پژوهش علمی، یک استراتژی دویعدی را در دستور کار مطالعات و پژوهش‌های گسترده خود قرار داد. وی نخست به مطالعه موردی ذهنیت‌ها و تصمیمات دولت‌ها در مورد بحران‌های مختلف توجه کرد و با تلفیق مطالعات مربوط به بحران‌های سیاست خارجی در حوزه‌ها و مسائل امنیتی-نظامی، کوشش کرد با بهره‌گیری از شیوه تجربه‌گرایی ساختارمند، تحلیل تطبیقی جامعی از یافته‌های مربوط به رفتار یک دولت در شرایط متغیر ارائه دهد. در مرحله دوم، مطالعه کلیه اطلاعات مربوط به بحران‌ها در پهنه‌ای وسیع از نظر زمانی و مکانی را در دستور کار خود قرار داد. بدین منظور، با بهره‌گیری از روش تجربی، تمام بحران‌های نظامی-امنیتی را از سال ۱۹۱۸ تا ۱۹۸۸ مورد بررسی قرار داد و با اتخاذ این استراتژی، مفاهیم، تعاریف و شاخص‌هایی برای یک بحران بین‌المللی ارائه کرد (برچر، ۱۴۰۱، الف: ۱۵-۱۴) (Brecher, 2022, a: 14-15).

مدل مدیریت بحران برچر در بررسی ماهیت بحران، بر توالی منطقی میان چهار حوزه مهم و به هم پیوسته استوار است: آغاز، گسترش، کاهش و تأثیر. این مدل، سطوح متفاوت تحلیل را نشان

^۱ Michael Brecher

^۲ Pluralism

می‌دهد و خصوصیات هر سطح تحلیل را تعریف می‌کند. همچنین، ورودی‌ها (متغیر مستقل) را به فرآیندها و خروجی‌ها (متغیر وابسته) مرتبط می‌سازد (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵۶) (Khalili et al., 2013: 156). نظریه مدیریت بحران برچر در این چارچوب، ناظر بر این است که چگونه هر مرحله، حوزه و مرحله بعدی را شکل خواهد داد. فرآیند بحران با جرقه^۱، اقدام، حادثه یا تغییر محیطی آغاز می‌شود و شرایط دیگر، آن را به سطح شدیدتری گسترش می‌دهند. مرحله گسترش تا صورت‌بندی دیگری در میان بازیگران ادامه می‌یابد و پس از آن، مرحله فروکش آغاز می‌شود و خاتمه بحران را رقم می‌زند. آنگاه، گرچه یک بحران بین‌المللی مهار شده است، اثر آن بر طرف‌های متخاصم برجای می‌ماند که نشانه‌ای از مرحله تأثیر است (برچر، ۱۴۰۱، الف: ۲۷) (Brecher, 2022, a: 27).

از نظر توالی و ترتیب، مراحل و دوره‌ها به‌طور اجتناب‌ناپذیری در مسیر زمان به یکدیگر پیوند خورده‌اند؛ از این‌رو، پیدایش باید مقدم بر گسترش باشد. دوره بحران به دنبال دوره ماقبل بحران است. به‌عنوان مثال، تغییر مرحله از پیدایش به گسترش زمانی اتفاق می‌افتد که حداقل یک بازیگر بحران، تغییری از دوره ماقبل بحران به دوره بحران را تجربه کند؛ اما نیازی نیست که تمام بازیگران به‌طور هم‌زمان دستخوش این تغییر ادراکی شوند. مرحله و دوره ممکن است با یکدیگر فاصله داشته باشند؛ به تعبیر دیگر، مرحله و دوره‌های مرتبط، ضرورتاً در یک زمان واحد آغاز یا خاتمه نمی‌یابند.

جدول ۱- مراحل و دوره‌های بحران

مراحل	پیدایش	تصاعد	کاهش	تأثیر
تعامل	وخامت اولیه	اوج وخامت	سازش	کنش متقابل غیربحرانی
دوره	ماقبل بحران	بحران	پایان بحران	مابعد بحران
ادراک	تهدید بیش از حد معمول معطوف به ارزش (فشار روانی فزاینده)	تهدید حاد+ فشار محدودیت زمان+ ازدیاد احتمال جنگ (حداکثر فشار روانی)	رو به زوال بودن تهدید فشار زمانی و احتمال جنگ (فشار روانی در حال کاهش)	مادون بحران بودن سطح تهدید، زمان، جنگ

منبع: (برچر، ۱۴۰۱، الف: ۵۹) (Brecher 2022, a: 59)

^۱. Spark

پیدایش، ناظر بر مرحله اولیه یک بحران بین‌المللی است. حوزه و مرحله پیدایش با دوره ماقبل یک بحران سیاست خارجی منطبق است که در آن، قاعده غیربحرانی عدم تهدید یا تهدید اندک معطوف به ارزش ادراک شده توسط تصمیم‌گیرندگان یک دولت، به‌سوی ادراک تهدید بیشتر سوق پیدا می‌کند؛ تهدیدی که در واقع، تهدید فزاینده از سوی یک دشمن است و همراه با آن، فشار روانی فزاینده‌ای به وجود می‌آید. در واقع، این مرحله با دگرگونی در شدت شکنندگی روابط میان دو یا چند دولت و با ادراک تهدید توسط حداقل یکی از آن‌ها مشخص می‌شود (واعظی، ۱۳۹۴: ۲۳۴) (Vaezi, 2015: 234).

تصاعد در رابطه با بحران، منازعه و جنگ دارای چند معناست. در چارچوب مطالعه حاضر، تصاعد به سه فرآیند متمایز اشاره دارد: دگرگونی از بحران اولیه به بحران تمام‌عیار و در تعبیر مرتبط با فشار روانی از فشار روانی خفیف به فشار روانی شدید؛ دگرگونی غیرخشونت‌آمیز به بحران خشونت‌آمیز و دگرگونی از عدم خشونت و خشونت اندک به خشونت شدید. این فرآیندها در هر دو سطح تحلیل، یعنی بحران بین‌المللی و بحران در سیاست خارجی، وجود دارند (برچر، ۱۴۰۱، الف ۲۱۰-۲۰۹) (Brecher, 2022, a: 209-210).

همانند بحث پیدایش و تصاعد، شرایط لازم و کافی برای کاهش بحران از الگوی عمومی بحران‌ها مشتق می‌شود. افول ادراکات یک یا چند بازیگر در گیر بحران در زمینه تهدید معطوف به ارزش، فشار زمانی و افزایش احتمال جنگ، نشان دهنده آغاز دوره پایان بحران است. سه شرط ادراکی فوق‌به‌طور تنگاتنگ با یکدیگر مرتبط هستند. تصاعد به یک بحران تمام‌عیار مستلزم حضور سه شرط است؛ اما در مرحله کاهش بحران، آن‌ها به‌طور هم‌زمان افول نمی‌کنند یا ممکن است میزان افول آن‌ها یکسان نباشد. هرگاه احتمال جنگ کمتر شود، زمان برجستگی کمتری خواهد داشت؛ اما تهدید معطوف به ارزش ممکن است همچنان وجود داشته باشد (برچر، ۱۴۰۱، الف: ۳۴۹) (Brecher, 2022, a: 349). از نظر سیاسی، کاهش کنش متقابل شکننده بین دولت‌ها به‌سوی یک حالت غیربحرانی، هدف بسیاری از اعضای نظام جهانی، شامل قدرت‌های بزرگ و سازمان‌های بین‌المللی جهانی است. برای کاهش بحران راه‌های مختلفی وجود دارد که پرثمرترین آن‌ها چانه‌زنی بین متخاصمان است.

چارچوب زمانی لازم برای مشخص شدن تأثیر بحران، قراردادی است و حدوداً سه تا پنج سال بعد از ختم بحران به طول می‌انجامد. مرحله تأثیر نسبت به مراحل آغاز، تصاعد و کاهش بحران وضوح کمتری دارد؛ یعنی تعیین آثار پس از بحران نسبت به تحولات بحران دشوارتر است. به‌هرحال، مفهوم تأثیر در مدل برچر وسیله‌ای برای تعیین و بررسی پیامدهای ناشی از یک بحران بین‌دولتی است. آثار دوجانبه یک بحران بین‌المللی اصولاً به محتوا و شکل نتایج بستگی دارد؛ یعنی

اینکه چه کسی می‌برد و چه کسی می‌بازد و اینکه آیا بحران بدون هیچ نتیجه‌ای (محتوا) پایان می‌یابد یا از طریق توافق (شکل) به پایان می‌رسد. به نظر می‌رسد یک نتیجه مشخص ناهماهنگ (پیروزی یا شکست) احتمالاً تأثیری بیشتر از یک نتیجه مبهم (مصالحه یا بن‌بست) یا نتیجه مشخص هماهنگ (پیروزی یا شکست) دارد. به علاوه، اگر یک بحران با توافق داوطلبانه رسمی یا غیررسمی پایان پذیرد، به احتمال زیاد طرفین بحران از نتیجه حاصل رضایت خواهند داشت و در نتیجه، ثبات بیشتری وجود خواهد داشت. در صورتی که یک بحران با اقدام یک‌جانبه پایان پذیرد یا به مرور زمان کم‌رنگ شود، رضایت و ثبات کمتری در پی خواهد داشت. در مجموع، یک نتیجه مشخص که به احتمال زیاد در قالب یک قرارداد رسمیت می‌یابد، به احتمال قوی تنش کمتری در تعاملات بعدی طرفین درگیر به وجود خواهد آورد. آثار دوجانبه از میزان شدت کل یک بحران، به عنوان متغیر مستقل مرکبی که در این مدل اثرات نظام‌مند را توضیح می‌دهد، تأثیر می‌پذیرد (برچر، ۱۴۰۱، ب: ۶۰-۶۳) (Brecher, vol. 2, 2022, b: 60-63).

مایکل برچر با جمع‌آوری اطلاعات درباره ۳۹۰ بحران بین‌المللی (سطح نظام/بین‌بازیگری) و ۸۲۰ بحران سیاست خارجی (سطح بازیگر)، چارچوب نیرومندی برای تبیین و تحلیل بحران‌ها ارائه می‌دهد. از این رو، با به کارگیری نظریه مدیریت بحران برچر می‌توان درک دقیقی از سیر تحولات بحران غزه و متغیرهای تأثیرگذار بر آن به دست آورد.

۳- روش پژوهش: ردیابی فرآیند

در این پژوهش، برای تحلیل تحول بحران غزه از روش «ردیابی فرآیند»^۱ استفاده شده است. این روش برای نخستین بار در رشته روان‌شناسی شناختی و در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در آمریکا مورد استفاده قرار گرفت. در سال ۱۹۷۹، الکساندر جورج^۲ از روش ردیابی فرآیند به منظور توصیف‌های تاریخی استفاده کرد. در آن زمان، تعریفی که از روش ردیابی فرآیند ارائه شد، براساس متغیرهای میانی به منظور استخراج استنباط‌هایی بود که مشخص می‌کرد چگونه چنین فرآیندی رخ داده و چگونه به معلول ختم شده است (Bennett & Checkel, 2012: 6).

در راستای تبیین بحران غزه با بهره‌گیری از مدل مدیریت بحران مایکل برچر، روش ردیابی فرآیند به محقق این امکان را می‌دهد که چهار مرحله اصلی بحران شامل پیدایش، تصاعد، کاهش و تأثیر را به صورت گام‌به‌گام و براساس شواهد تاریخی و روایی بررسی کند. در این چارچوب، هدف اصلی آن است که مشخص شود چگونه مجموعه‌ای از عوامل ساختاری، تصمیمات سیاسی و

^۱. Process Tracing

^۲. Alexander L. George

کنش‌های نظامی در طول زمان بر تحول بحران اثر گذاشته‌اند و مسیر آن را در هر مرحله شکل داده‌اند. ردیابی فرآیند در این پژوهش با تمرکز بر متغیرهایی مانند سیاست‌های تهاجمی اسرائیل، عملیات‌های نظامی حماس، میانجی‌گری‌های دیپلماتیک و نقش‌آفرینی بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی، روند تحول بحران غزه را ترسیم می‌کند. این ترسیم تحلیلی نه تنها امکان توصیف دقیق‌تر بحران را فراهم می‌سازد، بلکه به استنتاج‌های علی درباره نحوه ورود بحران به هر مرحله، دلایل تشدید یا کاهش آن و پیامدهای نهایی آن در سطح منطقه‌ای کمک می‌کند. به‌طور خاص، این روش رویکردی مناسب برای بررسی بحران‌هایی است که در بستر زمانی و براساس تعامل پیچیده عوامل مختلف شکل گرفته‌اند.

۴- مراحل بحران غزه

۴-۱- مرحله پیدایش

بحران غزه که در تاریخ ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ به اوج خود رسید، نتیجه یک روند طولانی و پیچیده بود که در آن، زمینه‌های متعددی در داخل و خارج از غزه نقش داشتند. این بحران نه تنها به دلایل داخلی و وضعیت بغرنج غزه مربوط می‌شد، بلکه عوامل منطقه‌ای و بین‌المللی نیز در شکل‌گیری آن مؤثر بودند. در مرحله پیش از بحران، قدرت‌یابی حماس، بحران‌های انسانی و اقتصادی، وضعیت جغرافیایی غزه و همچنین فشارهای بین‌المللی و دیپلماتیک در این روند تأثیرگذار بودند. با این حال، عواملی مانند سیاست‌های شهرک‌سازی غیرقانونی اسرائیل، قطعنامه‌های شورای امنیت، توافق ابراهیم و پروژه‌های مختلف منطقه‌ای، نظیر کریدور آیمک^۱ (هند، عرب، مدیترانه)، زمینه‌های این بحران را به‌طور جدی تشدید کردند.

یکی از عواملی که به شدت شرایط غزه را پیچیده کرد، سیاست‌های شهرک‌سازی غیرقانونی اسرائیل در کرانه باختری بود. اسرائیل از زمان جنگ ۱۹۶۷ که طی آن کرانه باختری رود اردن را تصرف کرد، حکومت نظامی بر جمعیت فلسطینی اعمال کرده و سرزمین‌های فلسطینی را بیش از پیش مصادره کرده است. امروزه ۲۳۰ هزار اسرائیلی در قدس شرقی اشغالی و حدود ۵۰۰ هزار نفر در بقیه کرانه باختری زندگی می‌کنند که هر دو از نظر بین‌المللی به‌عنوان سرزمین‌های اشغالی شناخته شده‌اند (International Crisis Group, 2024). این اقدامات اسرائیل به‌عنوان نقض آشکار قوانین بین‌المللی شناخته می‌شوند و بند ۶ ماده ۴۹ کنوانسیون چهارم ژنو^۲ (۱۹۴۹) را نقض می‌کنند که براساس آن، «دولت اشغالگر نباید بخش‌هایی از جمعیت غیرنظامی خود را به قلمروی اشغال شده

^۱. India-Middle East-Europe Economic Corridor

^۲. Geneva

منتقل کند» (International Committee of the Red Cross, 1949). این شهرک‌سازی‌ها که هم‌زمان با تشدید محاصره غزه صورت می‌گرفت، به‌نوعی نارضایتی عمومی در سطح فلسطین و منطقه را افزایش داد و شرایطی را به وجود آورد که این بحران به تدریج از یک تنش محلی به یک بحران منطقه‌ای تبدیل شد.

از سوی دیگر، قطعنامه‌های متعدد شورای امنیت سازمان ملل در حمایت از حقوق فلسطینیان، اغلب در واکنش به عملیات نظامی اسرائیل و نقض حقوق بشر در غزه و کرانه باختری به تصویب می‌رسیدند، اما هیچ‌کدام از این قطعنامه‌ها به‌طور مؤثر اجرایی نمی‌شدند. اسرائیل معمولاً به این قطعنامه‌ها بی‌توجه بود و به سیاست‌های تجاوزکارانه خود در قبال فلسطینیان ادامه می‌داد (Chen, 2023: 282). این امر باعث ناامیدی در میان فلسطینی‌ها و گروه‌هایی مانند حماس شد که معتقد بودند جامعه جهانی به‌طور مؤثر از آن‌ها حمایت نمی‌کند و همین مسئله موجب تقویت هرچه بیشتر هویت مقاومتی حماس در برابر اسرائیل شد.

در سال‌های اخیر، توافق ابراهیم که با هدف عادی‌سازی روابط میان کشورهای عربی و اسرائیل آغاز شده بود در سطح منطقه‌ای توجهات را از مسئله فلسطین منحرف کرد (Vakil, Quilliam, 2023: 3). این توافق که با هدف ایجاد روابط اقتصادی و امنیتی میان اسرائیل و برخی کشورهای عربی نظیر امارات متحده عربی، بحرین و سودان صورت گرفت، به نظر می‌رسید که به مسئله فلسطین بی‌توجهی می‌کند (Lazin, 2023: 479-480). در این شرایط، حماس با دیده تهدید به توافق ابراهیم می‌نگریست و آن را تهدیدی برای مشروعیت مبارزه فلسطینیان در برابر تجاوزگری‌های اسرائیل و حقوق خود می‌دانست. علاوه بر این، مطرح شدن پروژه کریدور آیمک به نوعی تقویت‌کننده تنش‌ها در منطقه بود. این پروژه که به‌منظور تقویت توسعه اقتصادی و اتصال بین جنوب آسیا، خلیج فارس و اروپا طراحی شده است، عملاً باعث تقویت روابط برخی از کشورهای عرب در مسیر کریدور با اسرائیل می‌شد و انزوای فلسطین را به همراه داشت (Khan, 2023).

پیش از ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳، نقض گسترده و فاحش حقوق بشر در غزه بارها توسط نهادهای بین‌المللی مورد تأکید قرار گرفت که با پاسخ قابل تأملی از سوی جامعه بین‌المللی مواجه نشد. طبق گزارش گزارشگر ویژه در مورد وضعیت حقوق بشر در اراضی فلسطین اشغالی از سال ۱۹۶۷، مردم غزه برای سال‌های طولانی در محاصره‌ای شدید قرار دارند که توسط سازمان ملل و سازمان‌های حقوق بشری به‌عنوان «مجازات دسته‌جمعی»^۱ و «نقض آشکار حقوق بشر» شناخته شده است (Human Rights Council, 2020). محاصره ۱۵ ساله که از سال ۲۰۰۷ آغاز شد، دسترسی فلسطینیان به غذا، دارو،

¹. Collective Punishment

آب سالم و دیگر نیازهای اولیه را به شدت محدود کرده است. دفتر حقوق بشر سازمان ملل در گزارش‌های خود تأکید کرده است که این محدودیت‌ها نه تنها معیشت مردم را فلج کرده، بلکه موجب افزایش فقر، بیکاری، سوء تغذیه و بحران انسانی در غزه شده است (Human Rights Watch, 2022). علاوه بر این محاصره، غزه در سال‌های قبل از ۷ اکتبر بارها مورد حملات نظامی گسترده اسرائیل قرار گرفت که به زخمی و کشته شدن هزاران نفر منجر شد. در جریان حملات ۲۰۱۴، ۲۰۱۸ و ۲۰۲۱، ارتش اسرائیل مناطق مسکونی، بیمارستان‌ها، مدارس و زیرساخت‌های حیاتی را هدف قرار داد. سازمان ملل متحد و عفو بین‌الملل در گزارش‌های خود این حملات را «بی‌تناسب»^۱ و «جنایات جنگی»^۲ خوانده‌اند (Amnesty International, 2022).

در نهایت، بحران غزه که در تاریخ ۷ اکتبر ۲۰۲۳ شدت گرفت، در بطن خود ترکیبی از تحولات داخلی و بین‌المللی را حمل می‌کرد. از شهرک‌سازی‌های غیرقانونی اسرائیل و قطعنامه‌های بی‌نتیجه شورای امنیت گرفته تا توافق ابراهیم و پروژه کریدور آیمک، همه این موارد به نوعی تحریک کننده حماس برای عملیات طوفان الاقصی بودند که بحران غزه را وارد مرحله تصاعد کرد. جدول (۲) روند تاریخی پیدایش بحران غزه را نشان می‌دهد.

جدول ۲- روند شکل‌گیری بحران غزه از ۱۹۱۷ تا ۲۰۲۳

سال	رخداد
۱۹۱۷	آرتور بالفور، وزیر امور خارجه بریتانیا، بیانیه‌ای سیاسی صادر کرد که وعده تأسیس یک «میهن ملی» برای یهودیان در فلسطین را می‌داد.
۱۹۲۲	جامعه ملل، فلسطین را تحت قیمومیت بریتانیا قرار داد. از آن زمان تا سال ۱۹۴۷، بریتانیا مهاجرت یهودیان به فلسطین را تشویق کرد که این امر منجر به چندین قیام عربی شد، از جمله قیام بزرگ سال ۱۹۳۷ که با سرکوب شدید بریتانیا مواجه شد.
۱۹۴۷	بریتانیا مسئله فلسطین را به سازمان ملل متحد ارجاع داد. سازمان ملل قطعنامه ۱۸۱ را تصویب کرد که قیمومیت بریتانیا را پایان داده و فلسطین را به دو بخش تقسیم می‌کرد: یک کشور یهودی و یک کشور عربی فلسطینی، درحالی‌که موضوع قدس تحت نظارت بین‌المللی قرار می‌گرفت.
۱۹۶۷	اسرائیل مابقی سرزمین‌های فلسطینی و بخش‌هایی از سرزمین‌های عربی همسایه را اشغال کرد که این مناطق تا به امروز همچنان تحت اشغال اسرائیل قرار دارند.

^۱. Disproportionate

^۲. War Crimes

۱۹۷۴	مجمع عمومی سازمان ملل متحد حقوق غیرقابل انکار ملت فلسطین برای تعیین سرنوشت، استقلال ملی، حاکمیت و حق بازگشت را تأیید کرد و همچنین عضویت سازمان آزادی بخش فلسطین را به عنوان عضو ناظر مجمع عمومی سازمان ملل متحد تأیید کرد.
۱۹۸۷	انتفاضه اول فلسطین علیه اشغالگری اسرائیل آغاز شد.
۱۹۸۸	شورای ملی فلسطین در الجزایر تأسیس دولت فلسطین را اعلام کرد.
۱۹۹۱	کنفرانس صلح مادرید برگزار شد که هدف آن دستیابی به یک توافق صلح میان اسرائیل و کشورهای عربی و همچنین بین اسرائیل و فلسطینیان بود.
۱۹۹۳	توافق اسلو به طور رسمی در واشینگتن دی سی با حضور یاسر عرفات، اسحاق رابین و بیل کلینتون به امضا رسید.
۲۰۰۰	پس از ورود آریل شارون، نخست وزیر اسرائیل، به مسجدالاقصی انتفاضه دوم آغاز شد.
۲۰۰۴	در طول انتفاضه دوم، اسرائیل دیوار حائل را احداث کرد که دیوان بین المللی دادگستری آن را غیرقانونی اعلام کرد.
۲۰۰۵	اسرائیل اعلام کرد که از نوار غزه خارج می شود، اما همچنان کنترل هوایی، دریایی و مرزهای غزه را حفظ کرد.
۲۰۰۶	با پیروزی حماس در انتخابات پارلمانی فلسطین، اسرائیل محاصره ای شدید و گسترده ای را علیه غزه اعمال کرد که سازمان های حقوق بشری آن را جنایت جنگی اعلام کردند.
۲۰۰۸	یک حمله نظامی گسترده علیه غزه انجام داد که بیش از ۱۳۰۰ فلسطینی، عمدتاً زنان و کودکان کشته شدند.
۲۰۱۲	در ۲۹ نوامبر ۲۰۱۲ فلسطین به عنوان «دولت ناظر غیرعضو» در مجمع سازمان ملل پذیرفته شد.
۲۰۱۴	اسرائیل یک حمله ۵۰ روزه علیه غزه انجام داد که بیش از ۲۰۰۰ شهید فلسطینی برجای گذاشت.
۲۰۱۵	فلسطینیان در کرانه باختری در واکنش به اقدامات خشونت آمیز شهرک نشینان، از جمله سوزاندن خانواده دواشه، قیام کردند. اسرائیل در پاسخ، بسیاری از فلسطینیان را اعدام میدانی کرد.
۲۰۱۶	شورای امنیت سازمان ملل قطعنامه ای تصویب کرد که از اسرائیل خواست فعالیت های شهرک سازی را متوقف کند؛ اما اسرائیل این قطعنامه را نادیده گرفت و همچنان به تصرف سرزمین های فلسطینی و گسترش شهرک ها ادامه داد.
۲۰۱۷	دونالد ترامپ، رئیس جمهور آمریکا، قدس را به عنوان پایتخت اسرائیل به رسمیت شناخت

که منجر به اعتراضات گسترده شد.	
فلسطینیان غزه اعتراضات مسالمت‌آمیز تحت عنوان راهپیمایی بازگشت را در مرزهای غزه آغاز کردند؛ اما اسرائیل با استفاده از نیروی نظامی بیش از ۳۰۰ غیرنظامی را به شهادت رساند.	۲۰۱۸
تنش‌ها در قدس و مسجدالاقصی تشدید شد.	۲۰۲۱
عملیات ۷ اکتبر	۲۰۲۳

منبع و ترسیم: (نگارندگان)

۲-۴- مرحله تصاعد

در مرحله تصاعد، تنش‌ها به اوج خود می‌رسند و اقدامات خصمانه میان طرفین شدت می‌یابد. بحران میان اسرائیل و حماس در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ نمونه‌ای برجسته از این مرحله است. در این تاریخ، حماس با حمله‌ای گسترده به خاک اسرائیل، حدود ۱۳۰۰ نفر را کشت و حدود ۲۴۰ نفر را به‌عنوان گروگان اسیر کرد. این حمله که به عملیات «طوفان الاقصی» معروف شد، یک غافلگیری کامل برای جامعه اطلاعاتی و سیستم امنیتی اسرائیل بود و به سرعت بحران غزه را به مرحله تصاعد کشاند. اسرائیل عملیات ۷ اکتبر را با واکنش سریع و شدید و تحت عنوان «عملیات شمشیرهای آهنین»^۱ پاسخ داد (Barnea, 2024: 1). این عملیات منجر به تخریب گسترده زیرساخت‌ها، بمباران بیمارستان‌ها و کشته و آواره شدن هزاران غیرنظامی شد. تخریب سیستم‌های ارتباطی و منابع آب و برق در غزه، شرایط انسانی در این منطقه را به وضعیت بحرانی رساند. جنگ غزه تقریباً تمام پایگاه اقتصادی غزه و زیرساخت‌های حیاتی را ویران کرد (UNCTAD, 2024: 4). در جنگ غزه، بیمارستان‌ها نیز هدف حملات هوایی قرار گرفتند که این امر به افزایش تعداد تلفات انسانی انجامید (Salehi et al., 2024: 13). مقامات غزه اعلام کردند تعداد کشته‌شدگان در غزه به بیش از ۶۱ هزار نفر رسیده است و بیش از ۱۱۱ هزار نفر نیز مجروح شده‌اند. همچنین، بیش از ۲ میلیون نفر در شرایط وخیم و فاقد خدمات اولیه آواره شده‌اند (Al Jazeera, 2025). در نتیجه جنایات جنگی اسرائیل در غزه، در ۲۱ نوامبر ۲۰۲۴، دادگاه کیفری بین‌المللی حکم بازداشت بنیامین نتانیاهو^۲ و یوآو گالانت^۳ را به اتهام ارتکاب جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت صادر کرد (International Criminal Court, 2025).

با شدت یافتن جنگ غزه، تنش‌ها در جبهه شمالی اسرائیل نیز شدت گرفت. حزب الله لبنان با انجام حملات محدود موشکی به مناطق شمالی اسرائیل به این بحران پیوست. اسرائیل نیز با پاسخ‌های هوایی و توپخانه‌ای به مواضع حزب الله به درگیری‌ها شدت بخشید (Saouli, 2024: 100). با افزایش

^۱ Operation Iron Swords

^۲ Benjamin Netanyahu

^۳ Yoav Gallant

مقیاس و دامنه جغرافیایی خشونت، احتمال وقوع جنگی گسترده‌تر در منطقه بالا گرفت و نگرانی‌های بین‌المللی را برانگیخت (Byman et al., 2024). اسرائیل عملیات پیچر‌ها را برای ترور فرماندهان حزب‌الله در دستور کار قرار داد. در نتیجه انفجار پیچر‌ها، شبکه ارتباطی حزب‌الله به شدت آسیب دید و بسیاری از اعضای این گروه کشته و زخمی شدند. با شروع جنگ غزه، حوثی‌های یمن نیز اعلام کردند که در کنار فلسطینی‌ها ایستاده‌اند. حوثی‌ها در ابتدا به کشتی‌های مرتبط با اسرائیل در دریای سرخ حمله کردند که منجر به اختلال در مسیرهای تجاری بین‌المللی در این منطقه شد و نگرانی‌های جهانی درباره امنیت خطوط کشتیرانی را افزایش داد (Al Jazeera, 2024). در ادامه، حوثی‌ها با پرتاب موشک و پهپادهای انفجاری به سمت اهداف اسرائیلی، مستقیماً وارد درگیری شدند. در واکنش به این حملات، بریتانیا و ایالات متحده با انجام حملات هوایی، مواضع حوثی‌ها در یمن را مورد هدف قرار دادند (U.S. Department of Defense, 2024). این اقدام نه تنها باعث افزایش تنش‌ها در منطقه شد، بلکه احتمال کشیده شدن جنگ به دیگر نقاط خاورمیانه را نیز تقویت کرد.

در ۱ آوریل ۲۰۲۴، ارتش اسرائیل به کنسولگری ایران در دمشق حمله کرد و سردار محمدرضا زاهدی، فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و معاونش را به شهادت رساند. دو هفته بعد، جمهوری اسلامی ایران برای نخستین بار عملیات نظامی مستقیمی با نام «وعده صادق ۱» علیه اسرائیل انجام داد. این عملیات با پرتاب ۳۰۰ موشک و پهپاد که بیشتر جنبه نمادین داشت، صورت گرفت و نشان دهنده تغییر رویکرد ایران در مواجهه با اسرائیل بود و به مرحله تصاعد بحران ابعاد جدیدی افزود. تنش‌ها بین جمهوری اسلامی ایران و اسرائیل به اینجا ختم نشد. در ۳۱ ژوئیه، اسماعیل هنیه^۱، رئیس دفتر سیاسی حماس، توسط اسرائیل در تهران ترور شد. همچنین در سپتامبر، اسرائیل حمله هوایی را به لبنان آغاز کرد و حسن نصرالله، رهبر حزب‌الله و عباس نیلفروشان، معاون عملیات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را در منطقه ضاحیه بیروت به شهادت رساند (Reuters, 2024). در اول اکتبر، ایران در پاسخ، عملیات «وعده صادق ۲» را با شلیک حدود ۱۸۰ موشک بالستیک به سمت اسرائیل انجام داد. این عملیات با تشدید تنش بین دو کشور، احتمال جنگ تمام‌عیار بین آن دو را افزایش داد (Nada & Barron, 2024). رهبران غربی از ترس جنگ همه‌جانبه و افزایش قیمت نفت از بنیامین نتانیاو نخست‌وزیر اسرائیل خواستند تأسیسات نفتی یا هسته‌ای ایران را مورد هدف قرار ندهد. مقامات ایرانی نیز بارها هشدار داده بودند که حملات به زیرساخت‌های هسته‌ای یا انرژی، خط قرمز آن‌هاست. از این رو، اسرائیل از حمله به زیرساخت‌های انرژی و هسته‌ای ایران صرف‌نظر و به چند

^۱ Pagers

^۲ Ismail Haniyeh

سایت پدافندی در ایران حمله کرد. هدف اصلی این حملات، آسیب زدن به زیرساخت‌های پدافند هوایی ایران و کاهش توان دفاعی کشور در برابر تهدیدات هوایی و موشکی بود (The Guardian, 2024).

آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی ایران در خصوص حمله اسرائیل اظهار داشت: «بزرگ‌نمایی آنها غلط است، اما توجه داشته باشید که کوچک‌انگاری آن هم غلط است؛ اینکه ما بگویم نه چیزی نبود، اهمیتی نداشت و مانند این‌ها، این هم غلط است. بایستی خطای محاسباتی رژیم صهیونیستی به هم بخورد؛ اینها نسبت به ایران دچار خطای محاسباتی‌اند؛ اینها ایران را نمی‌شناسند، جوانان ایران را نمی‌شناسند، ملت ایران را نمی‌شناسند، قدرت و توانایی و ابتکار و اراده‌ی ملت ایران را هنوز نتوانسته‌اند درست بفهمند؛ این را ما باید به اینها بفهمانیم. کیفیت کار را مسئولین ما باید تشخیص بدهند و درست بفهمند و آنچه صلاح این کشور و این ملت است، آن را انجام بدهند.» (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۴۰۳ الف)؛ (Office for the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Khamenei, 2024 a). در همین راستا، برخی از مقامات جمهوری اسلامی از عملیات «وعده صادق ۳» سخن می‌گفتند که هنوز عملیاتی نشده است و بحران غزه با آتش‌بس بین حزب‌الله و اسرائیل و همچنین توافق آتش‌بس غزه، وارد سومین مرحله مدل مدیریت بحران برچر، یعنی مرحله فروکش کردن یا کاهش بحران شده است.

۴-۳- مرحله کاهش

بحران غزه، پس از یک دوره تصاعد تنش‌های شدید، وارد مرحله کاهش شد. براساس مدل مدیریت بحران برچر، مرحله کاهش زمانی آغاز می‌شود که یکی یا چند بازیگر درگیر، تهدید معطوف به ارزش، فشار زمانی و احتمال جنگ را کمتر ادراک کنند (برچر، ۱۴۰۱، الف: ۳۴۹) (Brecher, 2022, a: 349). در این راستا، تحلیل کاهش بحران غزه نیازمند بررسی کاهش شکندگی تعاملات بین دولت‌ها، تغییر در ادراک تهدید و روندهای منجر به آتش‌بس است. در نهایت، بازیگران اصلی بحران یعنی اسرائیل، حماس و حزب‌الله، به این نتیجه رسیده‌اند که تداوم جنگ هزینه‌های فزاینده‌ای به همراه دارد. کاهش تهدید معطوف به ارزش زمانی رخ می‌دهد که یکی از طرفین یا هر دو از پیگیری اهداف اولیه خود عقب‌نشینی کنند یا بپذیرند که ادامه درگیری به آسیب‌های راهبردی بیشتری منجر می‌شود. در این مورد، میانجی‌گری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی به‌ویژه تلاش‌های آمریکا، مصر و قطر در متقاعد کردن طرفین برای کاهش تنش نقش کلیدی ایفا کرده‌اند.

با ورود حزب الله به بحران غزه، گستردگی بحران بیشتر شد؛ اما نهایتاً با میانجی‌گری ایالات متحده و فرانسه، توافق آتش‌بس میان لبنان و اسرائیل انجام شد. محور این توافق، قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد به شماره ۱۷۰۱ است که نخستین بار در سال ۲۰۰۶ و در پایان آخرین درگیری گسترده بین این دو به تصویب رسید. براساس این آتش‌بس، دولت لبنان موظف است از انجام عملیات جنگی علیه اسرائیل توسط حزب الله و سایر گروه‌های مسلحی که در لبنان فعالیت می‌کنند جلوگیری کند؛ در مقابل، ارتش اسرائیل نیز باید به اقدامات تهاجمی علیه لبنان پایان دهد (Middle East Eye, 2024). یکی از نشانه‌های روشن ورود به مرحله کاهش، تغییر در محاسبات راهبردی بازیگران اصلی مانند اسرائیل، حماس، حزب الله و متحدان منطقه‌ای آن‌ها بود. استمرار جنگ نه تنها به سود هیچ‌یک از طرفین نبود، بلکه خطر گسترش بحران به یک جنگ منطقه‌ای را افزایش داده بود؛ تهدیدی که نه تنها اسرائیل و حماس، بلکه قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی نیز آن را جدی تلقی کردند.

با آتش‌بس لبنان و اسرائیل و ادامه مذاکرات آتش‌بس غزه، فشار زمانی که در اوج بحران بر تصمیم‌گیری طرفین تحمیل می‌شد، کاهش یافت. این امر فرصت بیشتری برای دیپلماسی و چانه‌زنی فراهم کرد. یکی از نشانه‌های کاهش بحران، ایجاد کانال‌های مذاکره میان طرف‌های درگیر و میانجی‌هاست (Ministry of Foreign Affairs of Qatar, 2025). در بحران غزه، کانال‌های دیپلماتیک بین گروه‌های فلسطینی و اسرائیل با میانجی‌گری مصر، قطر و آمریکا، فعال بودند (Reuters, 2024). این مذاکرات به طرفین اجازه داده است درباره گزینه‌های آتش‌بس و کاهش تنش بحث کنند. علاوه بر این، تحرکات دیپلماتیک ایالات متحده و فرانسه برای تضمین یک آتش‌بس پایدار، بیانگر رسیدن به مرحله فروکش کردن بحران است.

در ۱۵ ژانویه ۲۰۲۵، برای پایان دادن به جنگ غزه بین اسرائیل و حماس بر سر مبادله گروگان‌ها توافق شد. توافق گام به گام تبادل گروگان‌ها میان اسرائیل و حماس، نه تنها یک موفقیت بشردوستانه، بلکه مصداقی از گذار از منطق نظامی به منطق چانه‌زنی سیاسی بود. طراحی این توافق در سه مرحله و مشروط‌سازی آن به پیشرفت مذاکرات، نشان دهنده افزایش عقلانیت نسبی در فرآیند تصمیم‌گیری دو طرف و تلاش برای تبدیل آتش‌بس موقت به صلحی پایدارتر است (Congressional Research Service, 2025). با این حال، اختلاف بر سر مفادی چون رفع محاصره غزه، گویای استمرار منازعه در سطح سیاسی و حقوقی است؛ به‌ویژه آنکه اختلاف بین پیشنهاد ۵ مه و ۳۱ مه بر سر این موضوع، پتانسیل ایجاد بحران جدیدی را داراست (Associated Press, 2024). در نهایت، تحلیل مرحله کاهش بحران غزه از منظر مدل برچر نشان می‌دهد که کاهش بحران نه صرفاً به واسطه خستگی نظامی یا فشار خارجی، بلکه در نتیجه تعامل پیچیده میان تغییرات در ادراک تهدید، فشارهای منطقه‌ای و

بین‌المللی و محاسبات هزینه- فایده طرفین شکل گرفته است. تثبیت این مرحله، مستلزم وجود سازوکارهای نظارتی مؤثر و تعهد عملی بازیگران به اجرای مفاد توافقات است. بدون این عناصر، هرگونه کاهش بحران صرفاً موقتی خواهد بود و امکان بازگشت به مرحله تصاعد همچنان پابرجا خواهد ماند (Arab Center for Research and Policy Studies, 2025).

۴-۴- مرحله تأثیر

جنگ غزه در فرآیند بازتقسیم منابع قدرت منطقه‌ای تأثیرگذار بوده و بخشی از فرآیندهای کنش نامتقارن بازیگران منطقه‌ای محسوب می‌شود. جنگ غزه همچنین زیرساخت‌های لازم برای تغییرات ژئوپلیتیکی را به وجود آورده است (مصلی‌نژاد، ۱۴۰۳: ۳۸) (Mosalinejad, 2024: 38). ترور رهبران عالی‌رتبه حماس از جمله اسماعیل هنیه، یحیی سنوار^۱ و سایر فرماندهان، ساختار فرماندهی و توانایی رزمی این گروه را تضعیف کرده است؛ به گونه‌ای که حداقل در کوتاه‌مدت قادر به انجام عملیات گسترده‌ای همانند ۱۷ اکتبر نخواهد بود. این بحران نه تنها قدرت مادی محور مقاومت را تخلیه کرد، بلکه باعث رنگ باختن بسیاری از انگاره‌های ذهنی این محور نیز شد. بحران غزه به این انگاره محور مقاومت که اسرائیل توانایی جنگیدن در چندین جبهه در مدت‌زمان طولانی را ندارد، پایان داد. این مسئله باعث تغییر در محاسبات محور مقاومت و بازبینی در استراتژی‌های آینده آن‌ها خواهد شد. همچنین در محور مقاومت انگاره دیگری نیز وجود داشت مبنی بر اینکه اگر اسرائیل با تلفات زیاد و گروگان‌گیری مواجه شود به حملات نظامی پایان می‌دهد؛ این انگاره نیز پایان یافت.

مجموعه درگیری‌های بین اسرائیل و محور مقاومت شرایط را برای سقوط دولت بشار اسد مهیا کرد. طبق بیانات رهبر جمهوری اسلامی ایران، اسرائیل و آمریکا با بستن راه‌های هوایی و زمینی سوریه، مانع حمایت جمهوری اسلامی ایران از بشار اسد شدند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۴۰۳ ب) (Office for the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Khamenei, 2024 b). با کاهش پشتیبانی ایران از بشار اسد، سوریه به عنوان سرپل و ستون فقرات محور مقاومت سقوط کرد. تضعیف محور مقاومت صرفاً به خاطر از دست دادن قدرت فرماندهی و همچنین سوریه به عنوان پل لجستیکی نیست، بلکه بحران غزه بار دیگر موضوع خلع سلاح گروه‌های غیردولتی را در منطقه مطرح کرده است. برخی از بازیگران بین‌المللی بر این باورند که ثبات منطقه‌ای تنها از طریق کنترل تسلیحاتی گروه‌های غیردولتی و مهار آن‌ها ممکن خواهد بود. پذیرش قطعنامه ۱۷۰۱^۲ از سوی لبنان که یکی از مفاد آن خلع سلاح حزب‌الله و غیرنظامی کردن

^۱. Yahya Sinwar

^۲. قطعنامه ۱۷۰۱ سازمان ملل متحد به جنگ ۲۰۰۶ پایان داد. پس از توافق آتش‌بس اخیر بین لبنان و اسرائیل، قرار شد مفاد این قطعنامه اجرایی شود.

جنوب لبنان است، یکی از نمونه‌های بارز گام برداشتن به سمت خلع سلاح گروه‌های غیردولتی در منطقه محسوب می‌شود (Britannica, 2024). با توجه به اینکه نفوذ منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران یکی از پایه‌های اصلی قدرت آن محسوب می‌شود، تضعیف محور مقاومت می‌تواند تأثیر مستقیمی بر جایگاه ایران در منطقه داشته باشد.

یکی دیگر از تأثیرات بحران غزه، به چالش کشیده شدن بازدارندگی بازیگران درگیر بود. بازدارندگی اسرائیل در دو مرحله به چالش کشیده شد. حمله غافلگیرانه حماس در ۱۷ اکتبر نشان داد که سامانه‌های اطلاعاتی و امنیتی اسرائیل دارای نقص‌های جدی است. از سوی دیگر، حملات موشکی ایران به اسرائیل نیز موجب شد تا منتقدان نتایهاو به شکست سیستم بازدارندگی اسرائیل اعتراف کنند (Beaumont, 2024). از طرف دیگر، بازدارندگی ایران نیز تحت تأثیر حملات اسرائیل به اصفهان، ترور اسماعیل هنیه در تهران و حملات به پایگاه‌های پدافند هوایی به چالش کشیده شد. این موارد نشان داد که اسرائیل قادر است ضرباتی دقیق به تأسیسات راهبردی ایران وارد کند. واقعیت‌های محیط منطقه‌ای و راهبردی بیانگر آن است که اگرچه جمهوری اسلامی ایران به دلیل قابلیت‌های ساختاری خود می‌تواند در برابر هرگونه سیاست تهاجمی و جنگی دشمن، نشانه‌هایی از بازدارندگی را ایجاد کند، اما جنگ غزه میزان قدرت بازدارنده ایران در محیط منطقه‌ای را کاهش داد (مصلی‌نژاد، ۱۴۰۳: ۵۰) (Mosalinejad, 2024: 50). در این شرایط، احتمال بازتعریف دکترین بازدارندگی ایران و حتی حرکت به سمت دستیابی به سلاح هسته‌ای مطرح می‌شود.

موضوع مهم دیگر در فضای ژئوپلیتیکی منطقه، آینده توافق ابراهیم و پروژه کریدور هند-خاورمیانه-اروپا (آیمک) است. با بازگشت دونالد ترامپ^۱ به کاخ سفید از این دو پروژه حمایت بیشتری خواهد شد. توافق‌های ابراهیم که در دوران ریاست‌جمهوری ترامپ میان اسرائیل و برخی کشورهای عربی امضا شد (Lazin, 2023: 476-487)، با بازگشت او گسترش بیشتری خواهد یافت. این روند می‌تواند انزوای ایران در منطقه را افزایش دهد و تعاملات اقتصادی و نظامی میان کشورهای عربی و اسرائیل را تقویت کند. از سوی دیگر، پروژه آیمک به عنوان رقیبی برای مسیرهای تجاری مرتبط با ایران طراحی شده و در صورت تکمیل، می‌تواند جایگاه ایران را در ترانزیت منطقه‌ای تضعیف کند. این مسائل در کنار از دست رفتن سوریه به عنوان سرپل ارتباطی جمهوری اسلامی ایران با گروه‌های مقاومت و تضعیف این محور، نفوذ تهران در منطقه جنوب غرب آسیا را بیش از پیش کاهش می‌دهند.

^۱. Donald Trump

نتیجه گیری

این مقاله نشان می‌دهد که بحران غزه دارای مسیری چهار مرحله‌ای بوده است که هر مرحله با عوامل و تحولات مشخصی شکل گرفته است. در مرحله پیدایش، سیاست‌های اسرائیل از جمله شهرک‌سازی‌های غیرقانونی، محاصره اقتصادی و نادیده گرفتن قطعنامه‌های بین‌المللی، زمینه‌های تشدید تنش را فراهم کردند. مرحله تصاعد با حمله گسترده حماس در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ و واکنش شدید نظامی اسرائیل، این بحران را به یک درگیری تمام‌عیار تبدیل کرد که دامنه آن به حزب‌الله لبنان، حوثی‌های یمن و حتی جمهوری اسلامی ایران کشیده شد. در مرحله کاهش، میانجی‌گری‌های بین‌المللی و مذاکرات دیپلماتیک به توافق‌های آتش‌بس میان اسرائیل و حزب‌الله و همچنین مذاکرات میان حماس و اسرائیل منجر شدند که موجب کاهش نسبی درگیری‌ها شدند. مرحله تأثیر بحران غزه هنوز به طور کامل مشخص نشده است؛ اما بررسی‌های اولیه نشان می‌دهند که این بحران پیامدهای استراتژیک گسترده‌ای به همراه داشته است.

بحران غزه دارای دو دسته تأثیرات پنهان و آشکار بوده است. تأثیرات آشکار شامل تلفات انسانی گسترده، ویرانی زیرساخت‌های غزه، بی‌ثباتی منطقه‌ای و بازتعریف موازنه قوا میان بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای است. در کنار این تأثیرات آشکار، بحران غزه تأثیرات پنهانی نیز داشته است که کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. این تأثیرات شامل تغییر در ادراک استراتژیک بازیگران و ایجاد شکاف‌های جدید در ساختارهای امنیتی و سیاسی است. علاوه بر این، بحران غزه به تضعیف سیستم بازدارندگی طرف‌های درگیر منجر شد و زمینه را برای تغییر در دکترین‌های امنیتی، به‌ویژه در جمهوری اسلامی ایران فراهم آورد.

یکی از مهم‌ترین نکات در تحلیل تأثیر بحران، نحوه پایان آن است. براساس مدل مایکل برچر، توافقات رسمی و داوطلبانه احتمال بیشتری برای ایجاد ثبات دارند، درحالی‌که پایان یافتن بحران از طریق اقدامات یک‌جانبه یا بدون توافق مشخص، که دست‌کم یکی از طرفین از نتایج آن رضایت ندارد، می‌تواند تنش‌های جدیدی را به همراه داشته باشد. بنابراین، یکی از مهم‌ترین نکات در بررسی بحران غزه، امکان شعله‌ور شدن مجدد آن است. از یک سو، اشغال سرزمین‌های فلسطین و محاصره غزه، نارضایتی شدید مردم فلسطین را به همراه داشته و از سوی دیگر، حذف برخی از رهبران حماس به معنای پایان ایدئولوژی مقاومت در برابر اسرائیل نیست. درعین حال، مسئله بازسازی غزه، سرنوشت آوارگان و همچنین نحوه اداره غزه می‌تواند به عنوان محرک‌های جدیدی برای ایجاد درگیری‌های آتی عمل کند. بنابراین، اگر مذاکرات آتش‌بس میان حماس و اسرائیل به توافقی رسمی و جامع درباره مسئله فلسطین منجر شود، احتمال کاهش تنش‌های آینده و افزایش ثبات منطقه‌ای بیشتر

خواهد بود. اما در شرایطی که توافق‌های آتش‌بس نتوانند به راه‌حلی پایدار برای مسئله فلسطین برسند، احتمال بازگشت خشونت و شعله‌ور شدن مجدد بحران بسیار بالا خواهد بود.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله پیش‌رو فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

فهرست منابع

منابع فارسی

- احمدیان، قدرت و فلاحتی، مریم (۱۴۰۳). الگوی رفتاری قدرت‌های منطقه‌ای در مدیریت بحران (مسئله فلسطین)، *بحران پژوهی جهان اسلام*، ۱۱ (۲)، ۱۶۰-۱۳۳.
- برچر، مایکل (۱۴۰۱). *بحران در سیاست جهان: ظهور و سقوط بحران‌ها (جلد اول)*. مترجم: میرفریدین قریشی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- برچر، مایکل (۱۴۰۱). *بحران در سیاست جهان: ظهور و سقوط بحران‌ها (جلد دوم)*. مترجم: حیدرعلی بلوچی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- خلیلی، محسن، سلیمانی پور، زهرا و عشرتی خلیل‌آباد، فهیمه (۱۳۹۲). بررسی بحران آذربایجان برپایه مدل مدیریت بحران برچر. *فصلنامه تاریخ روابط خارجی*، ۱۸۴ (۳۹)، ۹۱-۱۱۲.
- دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (۱۴۰۳ الف). *غلطی کردند؛ نه بزرگ‌نمایی، نه کوچک‌انگاری*. قابل دسترسی: <https://farsi.hamenei.ir/audio-content?id=58115>
- دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (۱۴۰۳ ب). *بیانات در دیدار هزاران نفر از اқشار مختلف مردم درباره تحولات منطقه*. قابل دسترسی: <https://farsi.hamenei.ir/speech-content?id=58558>
- مقومی، امیررضا (۱۴۰۳). واکاوی پیامدهای طوفان الاقصی بر امنیت ملی رژیم صهیونیست. *فصلنامه محیط شناسی راهبردی ج.ا.ایران*، ۸ (۱)، ۹-۴۸.
- مصلی‌نژاد، عباس (۱۴۰۳). بحران‌های منطقه‌ای، جنگ غزه و آینده سیاسی جهان اسلام. *بحران پژوهی جهان اسلام*، ۱۱ (۲)، ۵۳-۳۰.
- واعظی، محمود (۱۳۹۴). *بحران‌های بین‌المللی: تحلیل نظری و مطالعه موردی*. تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

منابع انگلیسی

- AbuHasballah, B. A. (2024). The Palestinian operation on October 7 between international legitimacy and criminalization. *International Journal of Law and Politics Studies*, 6(1), 87–95. <https://al-kindipublishers.org/index.php/ijlps/article/view/6732>
- Ahmed, A., & Mukhtar, B. (2024). The deepening Gaza crisis: Humanitarian struggles and international response to post-October 7, 2023. *VFAST Transactions on Islamic Research*, 12(2), 60–69. <https://vfast.org/journals/index.php/VTIR>
- Al Jazeera. (2024, October 5). A year after October 7, Houthi Red Sea attacks still torment global trade. *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/economy/2024/10/5/a-year-after-october-7-houthi-red-sea-attacks-still-torment-global-trade>

- Al Jazeera. (2025, February 3). Gaza death toll rises close to 62,000 as missing added. <https://aje.io/g3evxq>
- Amnesty International. (2022). *Israel's apartheid against Palestinians: Cruel system of domination and crime against humanity*. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/02/israels-apartheid-against-palestinians-a-cruel-system-of-domination-and-a-crime-against-humanity/>
- Arab Center for Research and Policy Studies. (2025). *Hamas-Israel ceasefire: Implications and challenges*. <https://www.dohainstitute.org/en/Lists/ACRPS-PDFDocumentLibrary/hamas-israel-ceasefire-implications-and-challenge.pdf>
- Associated Press. (2024, May 6). Hamas accepts Gaza cease-fire; Israel says it will continue talks but presses on with Rafah attacks. *Associated Press*. <https://apnews.com/article/israel-palestinians-gaza-hamas-war-humanitarian-aid-8659eae6e0a7362504f0aa4aa4be53e0>
- Barnea, A. (2024). Israeli intelligence was caught off guard: The Hamas attack on 7 October 2023—A preliminary analysis. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 37(3), 1056–1082. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08850607.2024.2315546>
- Beaumont, P. (2024, April 15). Iran attack shows Israeli deterrence policy 'shattered', Netanyahu critics say. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/15/iran-attack-shows-israeli-deterrence-policy-shattered-netanyahu-critics>
- Bennett, A., & Checkel, J. T. (2012). Process tracing: From philosophical roots to best practices. *Process Tracing in the Social Sciences*, 3–38.
- Britannica. (2024, December 19). Hezbollah. *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Hezbollah>
- Byman, D., Jones, S., & Palmer, A. (2024, October 4). Escalating war between Israel, Hezbollah, and Iran. *Center for Strategic and International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/escalating-war-between-israel-hezbollah-and-iran>
- Chen, S., & Guo, Z. (2023). The role of the US in the UN conflict resolution: The case of 2021 Israeli-Palestinian conflict. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 11, 282–289.
- Congressional Research Service. (2025). *Israel-Hamas cease-fire in Gaza*. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN12487>
- Field, R. (2023). The international law of siege and starvation: The case of Gaza after October 7, 2023. *Buffalo Human Rights Law Review*, 30, 161. <https://digitalcommons.law.buffalo.edu/bhrlr/vol30/iss1/3>
- Human Rights Council. (2020). *Human rights situation in Palestine and other occupied Arab territories*. [See also A/HRC/44/60, *Situation of human rights in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, with a focus on collective punishment*]. United Nations Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/3835320>
- Human Rights Watch. (2022, June 14). Gaza: Israel's open-air prison of 15 years. *Human Rights Watch*. <https://www.hrw.org/news/2022/06/14/gaza-israels-open-air-prison-15>
- International Committee of the Red Cross. (1949). *Convention (IV) relative to the protection of civilian persons in time of war*, Geneva, August 12, 1949. <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=77068F12B8857C4DC12563CD0051BDB0>
- International Criminal Court. (2025, February 11). Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant. *International Criminal Court*. <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>
- International Crisis Group. (2024, September 6). *Stemming Israeli settler violence*. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena-israelpalestine/246-stemming-israeli-settler-violence>
- Khan, A. M. (2023, December). The India-Middle East-Europe Economic Corridor (IMEC): Too little, too late? *Carnegie Endowment for International Peace*.

- <https://carnegieendowment.org/sada/2023/12/the-india-middle-east-europe-economic-corridor-imec-too-little-too-late?lang=en>
- Lazin, F. A. (2023). President Donald Trump's Abraham Accords initiative: Prospects for Israel, the Arab states, and Palestinians. *Politics & Policy*, 51(3), 476–487.
- Middle East Eye. (2024, November 27). Full text of the ceasefire agreement between Israel and Lebanon. *Middle East Eye*. <https://www.middleeasteye.net/news/full-text-ceasefire-agreement-lebanon-and-israel>
- Migdad, M., & Buheji, M. (2024). Realising the capacity of the internal front—case of Gaza 2024. *Community Practitioner*, 21(8), 544–565. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13622097>
- Ministry of Foreign Affairs of Qatar. (2025). *Joint statement of the Arab Six-Party Meeting in Cairo on Palestine*. <https://mofa.gov.qa/en/latest-articles/statements/joint-statement-of-the-arab-six-party-meeting-in-cairo-on-palestine>
- Nada, G., & Barron, R. (2024, October 30). What's next for Israel, Iran, and prospects for a wider Middle East war? *United States Institute of Peace*. <https://www.usip.org/publications/2024/10/whats-next-israel-iran-and-prospects-wider-middle-east-war>
- Reuters. (2024). Qatari, Egyptian, US leaders invite Israel, Hamas to resume talks on Aug 15. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/middle-east/qatari-egyptian-us-leaders-invite-israel-hamas-resume-talks-aug-15-2024-08-08/>
- Salehi, M., Bahranezhad, F., Siami, Z., Mohammadpour, S., Besharati, L., & Akhondzadeh, S. (2024). War attacks on medical staff, hospital and healthcare system during 225 days in Gaza: A scoping review and efficiency assessment of the International Humanitarian Law. *Journal of Iranian Medical Council*, 8(1), 13–22.
- Saouli, A. (2024). Identity, anxiety, and war. *Al-Muntaqa: New Perspectives on Arab Studies*, 7(1), 99–114.
- Strawson, J. (2024). The weight of history after October 7 and the Gaza War: Shaping a new future. *Analyse & Kritik*, 46(1), 121–139. <https://doi.org/10.1515/auk-2024-2011>
- The Guardian. (2024, October 27). Israel strikes Iran air defence systems, energy sites. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/27/israel-strikes-iran-air-defence-systems-energy-sites>
- United Nations Conference on Trade and Development. (2024). *Economic costs of the Israeli occupation for the Palestinian people: The economic impact of the Israeli military operation in Gaza from October 2023 to May 2024*. <https://unctad.org/publication/economic-costs-israeli-occupation-palestinian-people>
- U.S. Department of Defense. (2024, February 4). U.S., U.K. launch strikes against Houthi targets in Yemen to protect Red Sea shipping. *U.S. Department of Defense*. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3665898/us-uk-launch-strikes-against-houthi-targets-in-yemen-to-protect-red-sea-shipping>
- Vakil, S., & Quilliam, N. (2023). The Abraham Accords and Israel-UAE normalization. *Chatham House*. <https://www.chathamhouse.org/2023/03/abraham-accords-and-israel-uae-normalization/03-security-landscape>
- Verdeja, E. (2025). The Gaza genocide in five crises. *Journal of Genocide Research*, 1–23.

Translated References to English

- Ahmadian, G., & Fallahi, M. (2024). Behavioral model of regional powers in crisis management (the Palestine issue). *Crisis Studies of the Islamic World*, 11(2), 133–160. [In Persian]
- Brecher, M. (2022). *Crisis in world politics: The rise and fall of crises* (Vol. 1; M. Ghareshi, Trans.). Research Institute of Strategic Studies. [In Persian]
- Brecher, M. (2022). *Crisis in world politics: The rise and fall of crises* (Vol. 2; H. Balouji, Trans.). Research Institute of Strategic Studies. [In Persian]
- Khalili, M., Soleimani Poor, Z., & Eshratee Khalilabad, F. (2013). Analyzing the Azerbaijan crisis based on Brecher's crisis management model. *Quarterly Journal of Foreign Relations History*, 184(39), 91–112. [In Persian]

- Maghoumi, A. R. (2024). Analyzing the consequences of the Al-Aqsa storm on the national security of the Zionist regime. *Strategic Environmental Studies of the Islamic Republic of Iran*, 8(1), 9–48. **[In Persian]**
- Mosalinejad, A. (2024). Regional crises, the Gaza war, and the political future of the Islamic world. *Crisis Studies of the Islamic World*, 11(2), 30–53. **[In Persian]**
- Office for the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Khamenei. (2024 a). *They made a mistake; no exaggeration, no minimization*. <https://farsi.hamenei.ir/audio-content?id=58115> **[In Persian]**
- Office for the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Khamenei. (2024 b). *Speech in a meeting with thousands of people from various sectors on regional developments*. <https://farsi.hamenei.ir/speech-content?id=58558> **[In Persian]**
- Vaezi, M. (2015). *International crises: Theoretical analysis and case study*. Ministry of Foreign Affairs Publications. **[In Persian]**